

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011
YEARBOOK

ГОДИНА 2

VOLUME II

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Душко Алексовски
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Нина Даскаловска
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Ранко Младеноски

Одговорен уредник

Доц. д-р Толе Белчев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Dusko Aleksovski, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Evropa 92“ - Kocani
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

- д-р Виолета Димова, д-р Јованка Денкова**
КОМУНИКАЦИЈАТА УЧЕНИК - ЛИТЕРАТУРНО ДЕЛО -
НАСТАВНИК, ОСНОВА НА СОВРЕМЕНИТЕ ПРИСТАПИ
ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА
Violeta Dimova, Ph.D., Jovanka Denkova, Ph.D.
THE COMMUNICATION: STUDENT LITERARY WORK
TEACHER, A BASIS FOR THE MODERN APPROACHES IN
THE TEACHING OF LITERATURE9
- д-р Петер Рау**
ПОВРЗАНОСТ СО ИСТОРИЈАТА. МЕТОДОЛОГИЈА И
СИСТЕМАТИКА НА ИМЕНУВАЊЕТО ВО ДЕЛАТА НА
ТОМАС МАН
Peter Rau, Ph.D.
THE LINKS WITH THE HISTORY. METHODOLOGY AND
SYSTEMATICS OF THE NAMING IN THE WORKS OF
THOMAS MANN17
- д-р Ранко Младеноски**
АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ ВО ПРОЕКТОТ
„ВЕДА СЛОВЕНА“ НА ВЕРКОВИЌ И ГОЛОГАНОВ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
ALEXANDER III OF MACEDON IN THE PROJECT
„VEDA SLOVENA“ BY VERKOVIK AND GOLOGANOV27
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ДЕЦАТА НА ТУРСКАТА ЗАЕДНИЦА И ТУРСКОТО
НАРОДНО ТВОРЕШТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Mahmut Chelik, Ph.D., Jovanka Denkova, Ph.D.
THE CHILDREN OF THE TURKISH COMMUNITY AND
TURKISH FOLK ART IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.....37
- м-р Ева Велинова**
ЛЕГЕНДАТА ЗА РОЛАНД ВО ФРАНЦУСКО-ИТАЛИЈАНСКИ
КОНТЕКСТ: ОД СРЕДНОВЕКОВНА ВИТЕШКА ЕПИКА ДО
РЕНЕСАНСНА ИРОНИЈА
Eva Velinova, M.A.
THE LEGEND OF ROLAND IN FRENCH-ITALIAN
CONTEXT: FROM MEDIEVAL KNIGHTLY EPIC TO
RENAISSANCE IRONY43

- д-р Јованка Денкова, д-р Виолета Димова**
ГОВОРОТ НА ОМРАЗАТА И НЕТОЛЕРАНЦИЈАТА ВО
МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА И МЛАДИ
Jovanka Denkova, Ph.D., Violeta Dimova, Ph.D.
THE SPEECH OF HATE AND INTOLERANCE IN MACEDONIAN
LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUTH51
- м-р Дијана Никодиновска**
ВРЕДНОСНАТА ОСКА ДОБРО/ЛОШО ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ
И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ПОСЛОВИЦИ
Dijana Nikodinovska, M.A.
THE AXIOLOGICAL AXIS GOOD/BAD IN ITALIAN AND
MACEDONIAN PROVERBS61
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
ЗЛОБНАТА ЖЕНА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ
СЕМЕЈНИ ПЕСНИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА БАЛАДА
Jovanka Denkova, Ph.D., Mahmut Chelik, Ph.D.
EVIL WOMAN IN MACEDONIAN FAMILY FOLK SONGS
AND MACEDONIAN FOLK BALLADS73
- Драган Донеv**
КРИТИЧКА АНАЛИЗА НА МЕТАФОРАТА ВО
ПОЛИТИЧКИОТ ДИСКУРС
Dragan Donev
CRITICAL METAPHOR ANALYSIS IN POLITICAL DISCOURSE83
- д-р Толе Белчев, д-р Билјана Ивановска, Јакуп Лимани**
ОПИС ЗА НАСЕЛЕНОТО МЕСТО МЕРОВО, ЕТИМОЛОШКО
И ЈАЗИЧНО ОБЈАСНУВАЊЕ ЗА ОЈКОНИМОТ
Tole Belcev, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D., Jakup Limani
DESCRIPTION OF THE NAME OF THE PLACE MEROVO,
ETHYMOLOGICAL AND LINGUISTIC EXPLANATION OF
THE OIKONIM91
- д-р Емилија Бојковска**
ЗБОРОВНАТА ГРУПА ДЕТЕРМИНАТОРИ ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК
Emilija Bojkovska, Ph.D.
THE WORD CLASS DETERMINERS IN THE MACEDONIAN
AND IN THE GERMAN LANGUAGE99
- д-р Билјана Ивановска**
АНГЛИЦИЗМИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ
ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК
Biljana Ivanovska, Ph.D.
ANGLICISMS IN TEACHING GERMAN LANGUAGE AS A
FOREIGN LANGUAGE109

д-р Марија Леонтиќ СТАТУСОТ НА ЛЕКЕМИТЕ СО ТУРСКИ СУФИКСИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ДЕНЕС Marija Leontic, Ph.D. THE STATUS OF THE LEXEMES IN TODAY'S MACEDONIAN LANGUAGE	115
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ВАЖНОСТА НА ЈАЗИКОТ И НА КУЛТУРАТА ВО СИСТЕМОТ НА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА Biljana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. THE IMPORTANCE OF LANGUAGE AND CULTURE IN THE HEALTH CARE DELIVERING SYSTEM	123
м-р Јане Јованов, Наташа Сарафова ВЛИЈАНИЕТО НА КРАТКИТЕ СМС ПОРАКИ ВРЗ СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК Jane Jovanov, M.A., Natasa Sarafova THE INFLUENCE OF SMS MESSAGES ON CONTEMPORARY MACEDONIAN	129
д-р Билјана Ивановска, д-р Валентина Илиева МЕДИЦИНСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА – ВОВЕД, ОСНОВИ И ОПШТО ЗА ЈАЗИКОТ ВО МЕДИЦИНАТА Biljana Ivanovska, Ph.D., Valentina Ilieva, Ph.D. MEDICAL TERMINOLOGY – INTRODUCTION, FUNDAMENTALS AND LANGUAGE OF MEDICINE IN GENERAL	137
д-р Јагода Стрезовска, д-р Билјана Ивановска ОСВРТ ВРЗ ЈАЗИЧНОТО ВЛИЈАНИЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ СОВРЕМЕН ЈАЗИК Jagoda Strezovska, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D. OVERVIEW OF THE LINGUISTIC INFLUENCE IN MODERN GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	145
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ВИДОВИ НА НАСТАВНИ ПРОГРАМИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Nina Daskalovska, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D. TYPES OF LANGUAGE TEACHING SYLLABUSES	151
д-р Соња Петровска ДАЛИ НА НАШИТЕ УЧИЛИШТА ИМ СЕ ПОТРЕБНИ НАСТАВНИЦИ–ЛИДЕРИ? Sonja Petrovska, Ph.D. DO OUR SCHOOLS NEED TEACHERS – LEADERS?	159

д-р Нина Даскаловска МОДЕЛИ НА ПРОЦЕСОТ НА ЧИТАЊЕ Nina Daskalovska, Ph.D. READING MODELS	169
м-р Весна Коцева МЕТОДОТ ТАНДЕМ - АЛТЕРНАТИВЕН НАЧИН НА УЧЕЊЕ НА СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ Vesna Koceva, M.A. TANDEM METHOD ALTERNATIVE MANNER OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION	179
Елена Тупаревска ИДЕНТИТЕТОТ НА НАСТАВНИКОТ Elena Tuparevska TEACHER IDENTITY.....	185
м-р Марија Тодорова ИСТОРИСКИ И СОЦИЈАЛЕН АСПЕКТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНАТА СОДРЖИНА Marija Todorova, M.A. HISTORICAL AND SOCIAL ASPECT OF SPANISH LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS	193
Сања Јованова СЕМЕЈСТВОТО КАКО КЛУЧЕН ФАКТОР ВО РАБОТАТА НА СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ Sanja Jovanova FAMULY AS A KEY FACTOR IN THE MODERN SCHOOL WORK	203
Марија Гркова НАЈЧЕСТИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ Marija Grkova THE MOST COMMON PROBLEMS IN LEARNING OF THE MACEDONIAN LANGUAGE AS A FOREIGN	211
Јадранка Тодевска МЕМОРИЈАТА CONDITIO SINE QUA NON ЗА ТОЛКУВАЧИТЕ Jadranka Todevska THE MEMORY – CONDITIO SINE QUA NON FOR THE INTERPRETERS	221

м-р Драгана Кузмановска, м-р Даринка Веселинова, Биљана Петковска РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА ПОИМИТЕ ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ Dragana Kuzmanovska, M.A., Darinka Veselinova, M.A., Biljana Petkovskaj DISTINGUISH THE CONCEPTS OF TRANSLATION AND INTERPRETATION	131
м-р Даринка Веселинова ТОЛКУВАЧКИ ПРОБЛЕМИ Darinka Veselinova, M.A. PROBLEMS IN THE INTERPRETING	239
Костадин Голаков ВИДОВИ НА ПРЕВОД Kostadin Golakov TYPES OF TRANSLATION.....	247
Јована Караникиќ СТУДИИТЕ НА ЛАУРА САЛМОН КОВАРСКИ ЗА ПРЕВОД НА СОПСТВЕНИТЕ ИМИЊА И НИВНА ПРИМЕНА ВО ПРЕВОДИТЕ ОД МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ НА ИТАЛИЈАНСКИ ЈАЗИК Jovana Karanikikj THE STUDIES OF LAURA SALMON KOVARSKI ABOUT TRANSLATION OF PROPER NAMES AND THEIR APPLICATION IN THE TRANSLATIONS OF MACEDONIAN LITERATURE IN ITALIAN	255
д-р Марија Емилија Кукубајска АМЕРИКАНСКИ СТУДИИ: ИЛЕГАЛНИТЕ ДРОГИ МЕЃУ АМЕРИКАНСКАТА МЛАДИНА Marija-Emilija Kukubajska, Ph.D. AMERICAN STUDIES: ILLEGAL DRUGS AMONG YOUNG AMERICANS	265
д-р Трајче Нацев ВОДОСНАБДУВАЊЕТО И ОДВОДНИТЕ КАНАЛИ ВО ГРАДОТ БАРГАЛА Trajce Nacev Ph.D. WATER SUPPLY AND CONVEYANCE AND DELIVERY CANALS IN THE TOWN OF BARGALA.....	273

398.91(=163.3)

398.91(=131.1)

Стручен труд
Professional paper

ВРЕДНОСНАТА ОСКА *ДОБРО/ЛОШО* ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ПОСЛОВИЦИ

м-р Дијана Никодиновска¹

Апстракт: Овој труд има за цел да се проучи вредносната оска *добро/лошо* во италијанските и во македонските пословици за да се идентификуваат сличностите и разликите во семантичката сфера на пословиците во овие два јазика. Се тргнува од теориите на неколку научници што ја истражувале оваа проблематика како Сократ, Конфучиј и Спиноза со цел да се даде општа категоризација на поимите, како и нивна дефиниција во функција на вредносни категории. Потоа ги истражуваме основните критериуми за разграничување на аксиолошките категории, со цел да се истражи на кој начин категориите *добро/лошо* се применуваат и олицетворуваат конкретно во пословиците. Ќе се воочат и разликите и сличностите во начинот на кој овие два народа ги гледаат и доживуваат овие поими во разни сфери од човековото живеење. Резултатите до кои ќе дојдеме преку анализа на пообеман корпус на пословици од италијанскиот и македонскиот јазик ќе ја покажат структурацијата на ова аксиолошко поле во паремиологијата во двата јазика.

Клучни зборови: *пословица, паремиологија, италијански јазик, македонски јазик, вредност, аксиолошка оска добро/лошо.*

THE AXIOLOGICAL AXIS *GOOD/BAD* IN ITALIAN AND MACEDONIAN PROVERBS

Dijana Nikodinovska, M.A.

Abstract: In this paper we elaborate the axis of values *good/bad* in Italian and Macedonian proverbs in order to identify the similarities and differences in the semantic sphere of proverbs in both languages. We start by analyzing the theories of some scientists who researched this subject such as Socrates, Confucius and Spinoza in order to give a general categorization of these concepts, as well as their definition as axiological categories. Then we analyze the basic principles of these axiological categories in order to examine how

1). Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

the categories *good/bad* are applied and embodied concretely in proverbs. We identify the differences and similarities in the way how both people perceive and experience these concepts in different situations of human life. The results obtained through the analysis of the corpus of proverbs in Italian and Macedonian language show the structure of this axiological field in the paremiology of both languages.

Key words: *proverb, paremiology, Italian language, Macedonian language, value, axiological axis good/bad.*

Вовед – аксиолошките категории добро/лошо

Предмет на нашиот труд е анализа на поимите *добро/лошо* во италијанските и во македонските пословици, односно нивниот одраз или начинот на кој тие се претставени во пословиците. Секој би се подзамислил, барем неколку секунди, при обидот да ги дефинира овие поими (иако се чини дека сите знаеме што точно значат за нас и што претставуваат, сепак е исклучително тешко да се даде конкретна дефиниција), па затоа консултираваме речници кои, обично, би требало да ги разјаснат делумно нашите дилеми.

Следните дефиниции се извадени од *Dizionario italiano De Mauro*:

Добро: она што е добро, праведно, во морална смисла / принцип врз кој се заснова етичкото однесување; (*Bene: ciò che è buono, giusto in senso morale / principio su cui si fonda il comportamento etico*).

Добрина: квалитетот на доброто, квалитетот на оној кој се труди да направи добро на другите; (*Bontà: qualità del bene, qualità di chi cerca di procurare il bene degli altri*).

Лошо: отсуство или негација на доброто, она што е неправедно во морална смисла; (*Male: mancanza o negazione del bene, ciò che è ingiusto in senso morale*).

Лошотија (злоба): квалитетот на лошото, постојана склоност кон правење лошо, лош чин; (*Malizia: qualità del male, continua propensione a fare del male, atti malvagi*).

Како што може да се забележи од дефинициите, ако немаме претходно формирано наши лични гледишта за овие поими, тогаш нема многу да разбереме од горенаведените дефиниции. Единствените зборови што може да ни помогнат се *праведно, морално и етички* кои се исто така во голема мера апстрактни поими (но и дефинициите се доста едноставни и површни).

Ние секојдневно ги користиме овие термини, односно секојдневно ги вреднуваме нештата како добри или како лоши, и тоа го правиме на

несвесен и спонтан начин не размислувајќи зошто и дали праведно или легитимно сме ги припишале тие вредности на предметите, појавите, животните или на луѓето.

Наша цел е да ги анализираме значењата на овие поими и да ги разгледаме разните ситуации во кои тие се употребуваат во пословиците. На тој начин ќе допреме до начинот на размислување на народот, односно што точно тој вреднувал за лошо, а што за добро (иако во повеќето случаи, овие поими ќе бидат целосно апстрактни без конкретно остварување).

Но, пред да започнеме со анализата, да разгледаме какви значења имале овие поими во историјата, на кој начин тие биле проучувани и од кој аспект. Науката која се занимава со ова прашање е *аксиологијата* (теоријата за вредноста); таа ја истражува природата, критериумите и статусот на вредноста. Аксиологијата се дели на два правца: *етика* и *естетика*. Иако терминот *аксиологија* не се користи поопширно надвор од рамките на философијата, проблемите на аксиологијата вклучуваат: 1 – на кој начин се доживуваат вредностите, 2 – видовите на вредности, 3 – стандардите на вредноста и 4 – во која смисла постојат вредностите.

Да видиме како *Енциклопедија Британика* ја дефинира оваа наука:²

Аксиологијата е учење за вредноста, односно за добрината во најширока смисла. Разликата најчесто се прави меѓу внатрешна и надворешна (интринсечна и екстринсечна вредност), односно меѓу она што е вредно само по себе, и она што станува вредно само кога претставува средство за нешто друго, што и самото може да биде внатрешно или надворешно вредно. Има многу одговори на прашањето Што е интринсечно вредно? За хедонистите, тоа е уживањето, за прагматичарите тоа е задоволството, развојот, приспособувањето, за Кантовците тоа е добрата волја. Според субјективните теории на вредноста, нештата се вредни само ако се посакувани, додека пак објективните теории тврдат дека постојат барем неколку нешта кои

2). Axiology is the study of value, or goodness, in its widest sense. The distinction is commonly made between intrinsic and extrinsic value — i.e., between that which is valuable for its own sake and that which is valuable only as a means to something else, which itself may be extrinsically or intrinsically valuable. Many different answers have been given to the question “What is intrinsically valuable?” For hedonists, it is pleasure; for pragmatists, it is satisfaction, growth, or adjustment; for Kantians, it is a good will. For hedonists, it is pleasure; for pragmatists, it is satisfaction, growth, or adjustment; for Kantians, it is a good will. According to subjective theories of value, things are valuable only insofar as they are desired; objective theories hold that there are at least some things that are valuable independently of people’s interest in or desire for them. Cognitive theories of value assert that ascriptions of value function logically as statements of fact, whereas noncognitive theories assert that they are merely expressions of feeling or prescriptions or commendations. According to naturalists, expressions such as “intrinsically good” can be analyzed as referring to natural, or non-ethical, properties, such as being pleasant.”

се вредни сами по себе независно од човековата желба или интерес. Когнитивните теории на вредноста тврдат дека придавањето на вредноста функционира на логичен начин исто како искази на факти, додека некогнитивните теории тврдат дека тие се само изрази на чувства, или пак препишани дадени пофалби. Според натуралистите, изрази како интринсечно добро може да се анализираат како референци на природните односно неетичките особености, како на пример карактеристиката пријатен.

Според следбениците на Конфучиј³, постои објективна, апсолутна и безусловна морална обврска за сите нас да работиме за универзалното добро на човекот, за општото добро (а тука, всушност, се наоѓа и сопственото добро), та моралната општествена одговорност ќе биде најголемото добро.

Кај Сократ⁴ ќе ги најдеме пак аргументите што тврдат дека знаењето само по себе е внатрешно (интринсечно) и безусловно добро, бидејќи само знаењето ни оди во прилог со тоа што ни ја дава базата за правилната употреба на сите добра.

Спиноза (Millor, 2005: 151) пак го поставува прашањето дали воопшто постои нешто вредно? Спиноза се смета за релативист во учењето за вредностите. Тој тврди дека ако нешто е во согласност со нашата природа, не може да биде лошо. Значи мора да биде или добро, или индиферентно. Всушност постојат три категории на вредности – лошо (malus), добро (bonus), и индиферентно (indifferens).

Од општоприфатените добри нешта, некои се во душата, некои во телото, а некои се надворешни. На пр. правдата и практичната мудрост, храбоста и самоконтролата се категории на душата; убавината и добрата ментална и физичка состојба се категории на телото; додека пријателите, среќата на татковината и богатството се надворешни. На пр. ако некој изеде лоша храна ќе добие труење. Таа конкретна храна ги попречува неговите природни физички процеси; како резултат ќе кажеме дека храната е лоша за него. Причината за оваа констатација, според Спиноза, лежи во фактот дека таа храна не е во согласност со природата на таа конкретна индивидуа.

Што се однесува до доброто и лошото, тоа се всушност начини на размислување или сознанија што си ги создаваме за да споредиме едно нешто со друго нешто. Едно нешто може да биде истовремено и лошо, и добро и индиферентно. Музиката е добра за оној што се чувствува

3). TAILOR, L. Rodney, Confucianism, Chelsea House, Philadelphia, 2004, стр. 49.

4). MILLOR, Jonh, “Spinoza’s Axiology”, Oxford Studies in Early Modern Philosophy, vol. 2, 2005, стр. 159.

добро, лоша за оној што жали, индиферентна за оној што е глув. Во некои околности музиката ќе биде добра, во некои не. Она што ја прави музиката вредна, вели Спиноза, не е некоја внатрешна категорија; поточно, нејзината вредност целосно зависи од условите и околностите на оние кои ја слушаат.

Концептот дека корисноста на доброто ја одредува неговата вредност е толку суштински за Спиноза, што ја користи како официјална дефиниција на *добро* и *лошо*: *За добро јас ќе сметам сè она што е корисно за нас, а за лошо ќе го сметам сето она за кое знаеме дека нè попречува во нашето остварување на доброто.* Како што можеме да видиме, значењето на доброто и лошото варира од еден историски период до друг и од едно општество до друго, та неизбежен ќе биде заклучокот дека овие категории на вредности се во голема мера субјективни и се или на ниво на индивидуа, или на ниво на општествена конвенција. Она што е универзално за сите луѓе и епохи е свесноста за тоа дека категоријата *добро* постои, но дека нејзиното сфаќање варира.

Анализа на поимите *добро/лошо* во пословиците

За почеток ќе ги анализираме италијанските пословици и ќе ги наведеме македонските *еквиваленти* (со знакот =) онаму каде што ги има, а ќе ги наведуваме и *варијантите* на италијанските и македонските пословици со (*var.*) и (*var.*): како на пример пословицата број 4 ќе има три *варијанти*, а само еден *еквивалент*.

(1) *Non vi è nulla di meglio del bene.*

(2) *Il bene non è mai troppo.*

(3) *Tutto è bene ciò che riesce bene. (var.) Tutto è bene, quel che finisce bene.*

(4) *Il bene al bene corre. (var.) Il bene trova il bene. (var.) Un bene conduce l'altro. = (1') Добро добро донесува.*

(5) *Chi bene semina, bene raccoglie. (var.) Chi fa bene, bene aspetti. (var.) Chi fa bene, ha bene.*

Во овие пословици, доброто има речиси целосно апстрактна содржина, бидејќи се зборува за некое општо добро кое, очигледно, е секогаш добредојдено и неизбежно ќе му дојде на оној што го чека, или пак го привлекува со добри дела. Доброто може да се однесува на морално и етичко однесување, на среќа, но генерално е претставено преку општото добро на човекот кон кое тој постојано се стреми.

(6) *Non c'è male senza bene. = (2') Добро и лошо одам секогаш заедно.*

Il male va dietro al bene, e il bene al male. (var.) Da un male nasce un bene. (var.) Dopo il male viene il bene. = (3') По лошото и арно доаѓа. (var.)

- (4°) *По доброто иде зло, а по злото — добро.*
(5°) *Секое зло, за добро.*
(6°) *Ако не видиш лошото нема да знаеш доброто.*
(7°) *Доброто без рогови, како бик без заби.*

Во овие пословици, пак, е изразена исконската и прастара мудрост во речиси сите философии (особено во источната философија) дека и лошото и доброто се дел од човековиот живот и постојано следат едно по друго или пак се испреплетуваат едно во друго.

- (7) *Il bene è sempre bene, il male è sempre male. (var.) I bene non fu mai male, il male non fu mai bene.*

Il male non fa mai bene. = (8°) *Од злото добро не очекувај.*

Познато е дека во пословиците постојано се среќаваат контрадикторности, но тоа е сосема разбирливо, бидејќи пословиците ја претставуваат мудроста на народот, односно судот на мудри личности чијашто изразена поетичност и умешност со јазикот придонесле тие да се запаметат и да се користат од сите и да станат народно општо богатство. Ако во претходните пословици се велеше дела доброто и лошото се неразделни и едното следи или претходи на другото, во овие пословици пак е јасна границата, односно лошото повлекува друго лошо, а никогаш не може да биде добро, бидејќи е лошо по природа.

- (8) *Il male viene dal male. (var.) Un male tira l'altro. (var.) Un male è la vigilia dell'altro.*

Il male viene in compagnia. (var.) Un male fa nascere l'altro. (var.) Un male ne tira dietro un altro. = (9°) *Има лошо, донесува уште полошо. (вар.) Лошото лошо рајца. (вар.)*

Во овие пословици се искажува една општа стварност и релација причина - последица, односно дека лошото се раѓа од лошо кое пак повлекува друго лошо.

- (9) *Il male viene in grande quantità, e se ne va via a poco a poco.*

- (10) *Il male viene a cavallo e se ne va a piedi. (var.) Ad assalirci il mal vien di galoppo, ma tardi parte e d'ambi i piedi è zoppo.* = (10°) *Добро веднаш не иде, а лошо иде. (вар.) Лошото лесно идет (дојдвиг), ама лесно не си ојт, (ама мџчно си ојт). (вар.) Арното не идит веднаш, да за лошото дури да трепвиш со око. (вар.) Злото многу лесно дојдуат, а доброто мачно.*

Presto e bene non stanno insieme.

Лошото доаѓа најчесто одеднаш, а треба многу време да се замине. За да се опише оваа состојба е употребена една живописна метафора, односно лошото доаѓа на коњ а си оди пеш, или пак доаѓа со галоп, а си оди со две куци нозе.

(11) *Non è mai male per uno, che non sia bene per un altro. (var.) Il male di uno è il bene dell'altro. (var.) Ciò che è male per uno, è bene per un altro.*

Во овие пословици е изразена релативноста и повеќезначноста на овие поими *добро* и *лошо*, и што точно претставуваат тие за луѓето; ако едно добро е добро за неког, истото може да биде лошо за друг, и обратно. Сепак изгледа дека овие категории се речиси секогаш субјективни и нивното вреднување ќе зависи од самите индивидуи.

(12) *Non sa che cosa sia il male, chi non ha provato il bene. (var.) Chi non sa di male, non sa di bene.*

Chi ha provato il male, gusta meglio il bene.

(13) *Non viene male che non venga per bene. (var.) Non tutto il male viene per nuocere. (var.) Anche il male a suo tempo è buono. = (11') Има лошо што донесуа арно.*

Овој начин на размислување е присутен и денес, конкретно во македонското општество, односно дека за да постигнеме некое општо добро, или некоја среќа, мора прво да го почувствуваме лошото, односно да поминеме низ страдалниот пат на маката.

(14) *Il male degli altri non guarisce il mio. (var.) Il male degli altri non guarisce il nostro.*

Туѓото лошо, односна туѓата несреќа да бидеме попрецизни, нема да ја излечи нашата, според овие пословици, но повторно има пословица која ќе го негира горенаведеното:

(15) *Del male degli altri l'uomo guarisce, e del proprio muore.*

Повторно, како негација на тврдењата од претходните пословици, во оваа пословица се вели дека од туѓото лошо (во смисла туѓата несреќа) човек може да се излечи, додека пак од сопственото лошо човек умира.

(16) *Il male previsto è mezza salute. (var.) Il male previsto è mezza sanità. (var.) Un male ben conosciuto è mezzo guarito.*

(17) *Male conosciuto è buono.*

Ако сме во можност да предвидиме некое лошо, односно повторно некоја несреќа, тоа значи дека половина од последиците сме ги елиминирале, па метафората ќе биде: познатото лошо е пола излечено, предвиденото лошо е пола здравје итн.

(18) *Un male ignoto si teme doppiamente.*

(19) *Il male peggiore è dei mali il timore. (var.) Si può guarire dal male, ma non dalla paura del male.*

(20) *I mali inaspettati sono i più dolorosi.*

(21) *Il bene bisogna cercarlo, il male aspettarlo.*

(12') *Koj se плаши од лошото, побрже му дооди.*

Како потврда на тврдењата од погорните пословици ги имаме последните пословици, односно дека од непознатото лошо повеќе се

плашиме, а уште полошо кога постојано се плашиме нас да не нè снајде токму тоа.

(22) *Ogni bene aspetta mercede, ogni male aspetta castigo.*

(23) *Chi vuole ricevere del bene, non faccia mai del male.*

(24) *Il ben fare non è mai tardo.*

(25) *Quel che si fa a fin di bene, non dispiace mai a Dio.* = (13') Чоекот ако се чуат од лошо, и господ ќе го чуат.

(26) *Chi ha d'aver bene, dormendo gli viene.* = (14') Кој добро прајт, немаат зошто да се кајт. (вар.) Кој прајт арно (добро), не ќе се кајт (не се кајт). Кој добро прави, нема да се кае. Којшто чини добро, не ќе најдит лошо.

(15') *Stori arno, (stori добро), фрли го в море. (вар.) Стори добро, фрли го зад себе, ќе го најш пред себе.*

(16') *Aко си направил добро на каменот, можеш на него и да седнеш.*

Во овие пословици се наведени сите позитивни последици кои произлегуваат од правењето добри дела (ова се однесува најмногу на моралните и етички принципи врз кои се заснова одредено општество, најчесто и во религиозна смисла), па така оној што е добар и прави добри дела ќе има награда, ќе биде сакан од Господ.

(27) *Vene perduto è conosciuto.* (var.) *Non si conosce il bene, se non quando si è perso.*

И оваа општествена философија е застапена во македонското општество, односно човекот по природа не го цени она што го има и поседува и не го вреднува сè додека не го изгуби и тогаш сфаќа дека тоа нешто всушност било добро за него.

(28) *Il male che non ha riparo è bene tenerlo nascosto.*

(29) *I mali non vanno coperti.*

Лошото лесно излегува на виделина порано или подоцна.

(30) *I più grandi mali vengono dall'abuso dei più grandi beni.* (var.) *Il vero male viene dal falso bene.*

Најголемото лошо, според мудроста на овие пословици, го правиме кога ги користиме најголемите добра или пак правиме нешто во име на доброто, а со лоша намера и малициозна крајна цел.

(31) *Non fare male a chi ti può far peggio.*

Во оваа пословица се содржи прастарата мудрост што народот постојано ја чувал и ширел, односно *не чини лошо на оној што може да ти направи полошо.*

(32) *Ogni male ha la sua ricetta. Ogni male vuol cagione.*

Со овие пословици се докажува фактот дека мора да има причина оној што прави лоши дела и дека лошото не излегува од никаде, туку си

има своја подготовка.

Досега ги анализираме италијанските пословици со соодветните македонски еквиваленти, а сега ќе анализираме неколку македонски пословици што немаат италијански еквиваленти, најверојатно бидејќи искажуваат мудрости и размислувања што се карактеристични за македонскиот народ, а ги нема во италијанското народно творештво.

Ќе наведеме неколку од нив, а други пак ќе анализираме ако сметаме дека имаат специфична конотација или значење.

(17') *Барај го доброто и најди го, оти не ти иди само. (вар.) Барај го доброто, оти поскапо е од златото. (вар.) Барај го доброто и по земи и по небо. (вар.) Барај го доброто, и купи го скапо.*

(18') *Кој бара подобро, наоѓа полошо. (вар.) Кога добро се надеваш, доаѓа зло.*

(19') *Стори добро, да најдеш зло. (вар.) Стори добро, да си је најш белаата. (вар.) Стори добро, најди лошо.*

(20') *Кој бега од арно, ќе падни на лошо. (вар.) Кој лошо прави, лошо и ќе дочека.*

(21') *Коа ќе ти иди доброто в куќи, и со стап да го бркаш, не бега.*

(22') *Кој не го припознаа доброто, тој му је род на ѓоло.*

(23') *Само Госпо знаи што е арно и лошо.*

(24') *Доброто со пари не се плашчат (не се купвит).*

(25') *Кој лошо прајт, на добро нека не се надејт. (вар.) Кој лошо прајт, лошо дочекуит.*

(26') *Ако лошото не бегат од тебе, бегај ти од него. (вар.) Трпи го лошото да не дојт уште полошо. (вар.) Со лошото на гла не се излекуит. (вар.) Бркај го лошото дури не ти дошло дома.*

(27') *Ко ќе дојт лошото, отвори му 'и вракето. (вар.) Со лошото — лошо, без него полошо.*

(28') *Лош комисија големо лошо.*

(29') *Прави добро, чеке зло.*

Овие пословици се посебни и доста карактеристични за видувањето на добрината во македонското општество: односно ако правиме некому добро, во смисла му помагаме за нешто, тогаш тоа ќе ни се врати како лошо; ова најчесто се однесува на оние луѓе што не покажале благодарност откако им се помогнало.

(30') *Сите лошото го знаат, ама па го прават. (вар.) Арното секој го фали, ама секој не го држи. (вар.) Доброто и свертот го познава.*

(31') *Чокот можш и арно да стори и лошо.*

(32') *Лошото време се поправа, лошиот човек никогаи.*

Заклучок

Од досегашната анализа може да заклучиме дека поимите *добро* и *лошо*, како што и предвидувавме, имаат речиси целосно апстрактна смисла и значење.

Некогаш доброто ќе значи среќа, фамилија, пари, здравје или пак само едно општа добросостојба и добро живеење според моралните и религиозните принципи на двете општества, додека лошото најчесто ќе значи несреќа или во фамилијата или пак злоба од одреден човек кој чини морално неприфатливи дела.

Но, очигледно е дека и во италијанското и во македонското општество ќе се смета за мудар оној човек кој нема да го предизвикува лошото, барајќи подобро од она што веќе го има (значи треба да бидеме задоволни со тоа што го имаме бидејќи може и тоа да ни биде одземено), дека човек треба постојано да прави добри дела и дека тоа ќе се знае и ќе се слуша надалеку, додека пак оној што постојано се плаши од лошото неизбежно и ќе го предизвика, а тој што ќе го препознае веќе половина го избегнал.

Во секој случај, оној што чини добро е сакан од Господ во двата народа, а пак оној што не го препознава доброто, *тој му је род на ѓаоло*.

За крај, би сакале да заклучиме со следната мудрост:

(33') *У секого има понешто арно и понешто лошо.*

Библиографија на кирилица

ЈОВАНОВСКИ, Апостол Поп: *Македонски народни пословици*, Издание на авторот, Скопје, 1971.

КАВАЕВ, Филип: *Народни пословици и гатанки од Струга и Струшко*, Институт за македонски јазик, Скопје, 1961.

Македонски народни умотворби. Том IV, книга 1: Пословици, (во редакција на Х. Поленаковиќ, К. Пенушлиски), Кочо Рацин, Скопје, 1954.

ПЕНУШЛИСКИ, Кирил: *Пословици и гатанки*, Македонска книга, Скопје, 1969, 259 стр.

ПЕНУШЛИСКИ, Кирил: *Мелешевски фолклор IV*, МАНУ, Скопје, 1980.
Речник на македонскиот јазик (со српскохрватски толкувања), (редактор: Б. Конески, составувачи: Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматовски), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, том I-III, 1961.

ЦЕПЕНКОВ, Марко К.: *Македонски народни умотворби. Книга осма: Пословици. Поговорки, гатанки, клетви и благослови*, (редактирал: Т. Саздов), Македонска книга, Скопје, 1972.

ШАПКАРЕВ, Кузман А.: *Одбрани страници*, (приредил: М. Китевски), НИО „Студентски збор“, Скопје, 1989.

Библиографија на латиница

- CRAICI, Laura: *Dizionario dei modi di dire*, Antonio Vallardi Editore, Milano, 2001.
- GARGIONE, Gianni: *Il libro dei proverbi e dei modi di dire*, Mondo Libri, 2001.
- GRISI, Francesco: *Il grande libro dei proverbi*, PIEMME, Casale Monferrato, 1997.
- GUAZZOTTI, Paola – ODDERA, Maria Federica – *Il grande dizionario dei proverbi italiani*, Zanichelli, Bologna, 2006.
- LAPUCCI, Carlo: *Dizionario dei proverbi italiani*, Mondadori 2007 (1 ed. 2006).
- MILLOR, Jonh, *Spinoza's Axiology*, Oxford Studies in Early Modern Philosophy, vol. 2, 2005.
- QUARTU, B. M.: *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, Edizione Mondolibri S.p.a., Rizzoli, 2000 (1 ed. 1993).
- STRADA, Annalisa: *Il grande libro de proverbi e dei detti popolari*, Edizioni PIEMME, Casale Monferrato, 2001 (1 ed. 2000).
- TAILOR, L. Rodney, *Confucianism*, Chelsea House, Philadelphia, 2004.

